

4. Rabinovych, P., & Venetska, O. (2012). Mizhnarodni standarty prav liudyny: zahalni oznaky, klasyfikatsiia. [International standards of human rights: general features, classification]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 4. 18-28. [in Ukrainian].
5. Kondratenko, V.M. (2017). Mizhnarodni standarty u sferi derzhavnoho zabezpechennia prav i svobod osib z invalidnistiu. [International standards in the field of state protection of the rights and freedoms of persons with disabilities]. *Almanakh mizhnarodnoho prava*. Vyp. 15. 51-57. [in Ukrainian].
6. Marynets, V.S. (2012). Konventsiiia OON pro prava invalidiv ta yii vplyv na ukrainske zakonodavstvo u sferi sotsialnoho zakhystu osib z porushenniam slukhu. [The UN Convention on the Rights of the Disabled and its impact on Ukrainian legislation in the field of social protection of persons with hearing impairment]. *Derzhava i pravo*. Vyp. 56. 506-515. [in Ukrainian].
7. Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu. (2006, December 13). [Convention on the Rights of Persons with Disabilities]. OON. Retrieved from: <https://cutt.ly/ZwjC8nwh> [in Ukrainian].
8. Ipatov, A.V., & Khaniukova, I.Ia. (2015). Poniattia invalidnosti i aspekty suchasnoho mizhnarodnoho prava. [The concept of disability and aspects of modern international law]. *Ukrainskyi visnyk medyko-sotsialnoi ekspertyzy*. № 3. 15-21. [in Ukrainian].
9. Melnyk, L.M. (2016). Sutnist ta perspektyvy rozvytku systemy nadannia sotsialnykh posluh malozakhyshchenym verstvam naselennia v Ukraini. [The essence and prospects for the development of the system of providing social services to disadvantaged sections of the population in Ukraine]. *Sotsialna robota v Ukraini: osnovni napriamy, problemy ta perspektyvy rozvytku: materialy Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii (m. Dnipropetrovsk, 28 kvitnia 2016 r.)*. D. DNU. 120–124. [in Ukrainian].
10. Tarakhonich, T.I. (2010). Efektyvnist pravovoho rehuliuвання (pytannia teorii). [Effectiveness of legal regulation (a question of theory)]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. № 2. 11-13. [in Ukrainian].
11. Kriukov, O.I. (2009). Sotsialna zabezpechenist naselennia yak chynnyk pobudovy sotsialnoi derzhavy: Ukraina ta yevropeyskyi dosvid. [Social security of the population as a factor in building a social state: Ukraine and European experience]. *Derzhavne budivnytstvo*. № 2. 5-9. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 15.05.2021

УДК 347.62 (477+4/8)

Плюшко Дмитро Сергійович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
e-mail: gkm2016@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1676-5425>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ ПРИ ПРИПИНЕННІ ШЛЮБУ В УКРАЇНІ ТА В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ ЄС

У запропонованій статті визначається, що одним з важливих питань правових систем сімейного права зарубіжних країн та України визначається правове регулювання сімейних правовідносин, особливо в частині укладення та припинення шлюбу. Шлюбні правовідносини є одними з основних рушійних сил становлення та розвитку суспільства. Такої позиції дотримуються більшість науковців, які проводять дослідження в галузі сімейного права. Розірвання шлюбу призводить до його фактичного припинення, а отже й до припинення прав і обов'язків подружжя.

Однією з основних підстав припинення шлюбних відносин подружжя у правовій системі зарубіжних країн є настання смерті одного з подружжя. Разом з тим, розірвання шлюбу за життя подружжя, тобто припинення шлюбних відносин подружжя за їх бажанням, здійснюється шляхом розлучення у відповідності та у порядку до положень законодавчих актів країн, де відбувається розірвання шлюбних відносин.

Для врегулювання спорів, що виникають у процесі розірвання шлюбу зарубіжними країнами активно застосовуються процедури медіації. У цій ситуації допомога посередника або посередників здатна згладити гострі протиріччя між подружжям, виробити оптимальну модель врегулювання взаємних претензій. У вирішенні сімейних конфліктів за допомогою посередництва, останньому віддається перевага перед судовим вирішенням спору.

Введення інституту обов'язкової сімейної медіації, відомого ряду країн ЄС, дозволить в деяких випадках зберегти шлюб, а в інших сприятиме «згладжуванню» негативних наслідків розпаду сім'ї як майнового характеру, так і інших, пов'язаних з вихованням та утриманням неповнолітніх дітей.

Ключові слова: цивільні відносини, шлюб, припинення шлюбу, правові наслідки припинення шлюбу, розірвання шлюбу, розлучення, сім'я, сімейні відносини, шлюбні відносини, сімейне право

Plushko D. CERTAIN ASPECTS OF DETERMINING THE GROUNDS FOR DIVORCE AND THE POSSIBILITY OF APPLYING THE MEDIATION PROCEDURE FOR THE TERMINATION OF MARRIAGE IN

Випуск 10. Спецвипуск. 2021

UKRAINE AND IN CERTAIN EU COUNTRIES.

In the proposed article, it is determined that one of the important issues of the legal systems of family law in foreign countries and Ukraine is the legal regulation of family relations, especially in the part of concluding and terminating marriage. Marital relations are one of the main driving forces of the formation and development of society. This position is held by the majority of scientists who conduct research in the field of family law. Dissolution of marriage leads to its actual termination, and therefore to the termination of the rights and obligations of spouses.

One of the main grounds for termination of marital relations in the legal system of foreign countries is the death of one of the spouses. At the same time, dissolution of marriage during the lifetime of the spouses, i.e. termination of marital relations of the spouses at their will, is carried out by divorce in accordance with and in accordance with the provisions of the legislative acts of the countries where the termination of marital relations takes place.

Mediation procedures are actively used by foreign countries to settle disputes arising in the process of divorce. In this situation, the help of a mediator or mediators can smooth out sharp contradictions between spouses, develop an optimal model for settling mutual claims. In the resolution of family conflicts with the help of mediation, the latter is preferred over judicial resolution of the dispute.

The introduction of the institution of mandatory family mediation, which is known in a number of EU countries, will allow in some cases to preserve the marriage, and in others it will contribute to the "smoothing out" of the negative consequences of the breakup of the family, both of a property nature and others related to the upbringing and maintenance of minor children.

Key words: civil relations, marriage, termination of marriage, legal consequences of termination of marriage, dissolution of marriage, divorce, family, family relations, marital relations, family law.

Постановка проблеми. Одним з важливих питань правових систем сімейного права зарубіжних країн та України визначається правове регулювання сімейних правовідносин, особливо в частині укладення та припинення шлюбу. Шлюбні правовідносини є одними з основних рушійних сил становлення та розвитку суспільства. Такої позиції дотримуються більшість науковців, які проводять дослідження в галузі сімейного права. Розірвання шлюбу призводить до його фактичного припинення, а отже й до припинення прав і обов'язків подружжя.

Однією з основних підстав припинення шлюбних відносин подружжя у правовій системі зарубіжних країн є настання смерті одного з подружжя. Разом з тим, розірвання шлюбу за життя подружжя, тобто припинення шлюбних відносин подружжя за їх бажанням, здійснюється шляхом розлучення у відповідності та у порядку до положень законодавчих актів країн, де відбувається розірвання шлюбних відносин.

Для врегулювання спорів, що виникають у процесі розірвання шлюбу зарубіжними країнами активно застосовуються процедури медіації. У цій ситуації допомогу посередника або посередників здатна згладити гострі протиріччя між подружжям (колишнім подружжям), виробити оптимальну модель врегулювання взаємних претензій. У вирішенні сімейних конфліктів за допомогою посередництва, останньому віддається перевага перед судовим вирішенням спору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну основу дослідження склали наукові праці таких науковців, як С.С. Алексєєв, М.В. Антокольська, С.М. Братусь, С.Б. Булеца, Є.М. Ворожейкін, Д.В. Генкін, К.М. Глиняна, В.С. Гопанчук, К.А. Граве, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, І.В. Жилінкова, О.С. Іоффе, О.М. Калітенко, В.В. Луць, З.В. Ромовська, Є.А. Суханов, О.І. Сафончик, В.А. Тархова, Є.О. Харитонов, Ю.С. Червоний та інші.

Метою статті є науковий аналіз загальних історичних джерел окремих країн ЄС та України, які стали підґрунтям становлення сучасного законодавства, що регулює шлюбні правовідносини, зокрема в частині визначення підстав та правових наслідків припинення шлюбу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сім'я - це основа суспільства, саме тому без сім'ї неможливе існування як самого суспільства, так і держави. Сім'я є унікальним соціально-правовим інститутом.

До теперішнього часу сім'я є найбільш стійким соціальним утворенням, змінюються форми сім'ї, що виконуються їй функції, але сама сім'я як унікальний соціальний інститут зберігається. Необхідність зміцнення сім'ї виступає основним принципом сімейного законодавства України (ч. 2 ст. 1 СК України) [3].

На жаль, сучасні показники співвідношення шлюбів та розлучень в Україні, свідчить про нестабільність шлюбних відносин: розлученнями закінчуються в середньому 50% шлюбів.

Розірвання шлюбу подружжям, як правило, припиняє сімейні відносини, породжує майнові, перш за все житлові проблеми, проблеми здійснення батьківських прав батьків, які проживають окремо від дитини, обмежує право дитини жити і виховуватися в сім'ї своїх батьків і багато інших, які свідчать про кризу, пережитому сучасної українською родиною [10, с. 79-83].

Законодавство як України так і зарубіжних країн допускає розірвання шлюбу, переважно, у судовому порядку за наявності визначених підстав.

Шлюб вже не представляє для чоловіка і жінки ні соціальну, ні правову значимість. За даними соціологічних досліджень, все більше число чоловіків і жінок вважають за краще не реєструвати свої відносини.

В даний час найбільш поширеними підставами для початку процедури розірвання шлюбу є такі: зловживання чоловіком спиртними або наркотичними речовинами, подружня зрада або наявність другої сім'ї, неможливість дітонародження, фінансова неспроможність, грубе поведіння тощо.

У Європі однією з основних причин розлучень, на які вказують вчені, є зростання добробуту населення, більш справедливий розподіл матеріальних благ між усіма верствами суспільства і швидкий розвиток системи державних допомог. Це, як не парадоксально, призвело до того, що в найбільш благополучних європейських державах кожен з подружжя відчуває себе захищеним і може впоратися з усіма труднощами самотужки, навіть при наявності дітей.

Тобто шлюб як економічна опора стає потрібним меншій кількості людей, а ось родина як союз люблячих людей не завжди працює, оскільки має альтернативу: величезна кількість пар живуть в цивільному союзі, чи не реєструючи стосунки офіційно.

У Бельгії, де показник розлучень один з найвищих у світі, самотнім бути просто вигідно: так влаштована система соціального забезпечення країни. А з урахуванням того, що в Бельгії дуже високий відсоток освічених людей, які володіють найширшими поглядами на інститут шлюбу, в суспільстві не існує ніякого засудження нетрадиційних форм сім'ї. Скоріше вже традиційний шлюб стає все менш популярним.

Серед найбільш часто званих приводів для розірвання шлюбу в Європі соціологи відзначають зради і відчуження подружжя. Правда, як показали опитування, достатньою причиною для розлучень більшість європейців вважає регулярні зради або довгострокову позашлюбний зв'язок одного з подружжя, а не одноразову інтрижку на стороні.

Безумовним приводом для розлучення також вважається ситуація, коли один з подружжя в результаті свого сексуального пригоди заразив іншого венеричною хворобою, або сам захворів СНІД.

Частою причиною розлучень залишаються такі соціальні патології, як алкоголізм і наркозалежність одного з подружжя. У Європі відзначений найвищий в світі рівень споживання алкоголю на душу населення. Алкоголь, особливо вина і пиво, вживає практично все доросле населення. Проте, відношення до алкоголізму в суспільстві однозначно негативне.

Що стосується наркозалежності, то ця загроза - одна з найбільш гострих в Європі. За даними директора Департаменту секретаріату по транснаціональним загрозам Організації з безпеки і співпраці в Європі, більше 15 мільйонів чоловік в Європі приймають наркотики. За даними соціологів, в одній тільки Великобританії, наркотики використовує кожен 12-й чоловік у віці від 15 до 24 років (в тому числі психоактивні речовини, які не заборонені законом). А багато наркотичні речовини можна на законних підставах придбати через Інтернет і в аптечних мережах.

Зросло число розлучень через появу у одного з подружжя одностатевого сексуального партнера. До гомосексуальних зв'язків своєї другої половинки особливо нетерпимі жінки. Вони частіше за чоловіків розривають свій шлюб з цієї причини.

Задоволеними такою ситуацією виявляються тільки бісексуальні пари, які просто урізноманітнюють своє сексуальне життя, вводячи в неї когось ще.

Серед нових причин розлучень, що з'явилися в Європі в останнє десятиліття, соціологи відзначають скарги на комп'ютерну залежність і відсутність з цієї причини будь-якого уваги до партнера.

Якщо розглядати Європу в цілому, в ній відсоток розлучень по відношенню до числа укладених шлюбів щорічно збільшується, але все ж залишається трохи нижче, ніж в США. Звичайно, в Європі ситуація з розлученнями сильно відрізняється від країни до країни. Наприклад, в Бельгії, Чехії та Швеції відсоток розлучень в останні роки дуже високий: розлученням закінчується більше половини укладених шлюбів.

Отже, в Україні порівняно з іншими країнами ЄС та США ситуація щодо розірвання шлюбів у порівнянні з укладенням шлюбів є ліпшою ніж у зарубіжних країнах, однак тим не менш і в Україні більша половина населення віддають перевагу відносинам схожим на шлюбні без реєстрації шлюбу.

За загальними концепціями у науковій літературі передбачається припинення шлюбних відносин припинення й обов'язків та прав подружжя [10, с. 79-83]. В законодавстві багатьох зарубіжних країн визначено, що однією з основних підстав припинення шлюбних відносин між подружжям є смерть одного з подружжя. У цьому випадку усі шлюбні відносини припиняються автоматично, а отже в подальшому один з подружжя набуває право на укладення нового шлюбу з урахуванням положень сімейного права тієї країни де укладався шлюб та громадянами якої були чоловік та дружина (то як, наприклад термін укладання нового шлюбу) [4; 5]. Разом з тим, визначається, що шлюбні відносини можуть бути припинення і й у разі визнання одного з подружжя (чоловіка або дружини) померлим.

В інших випадках не пов'язаних із смертю одного з подружжя, шлюб може бути припинений шляхом розлучення у відповідності до норм діючого у країні сімейного законодавства, тобто з дотриманням певних процедур розлучення. Якщо звернутись до ретроспективного аналізу стародавнього світу, наприклад стародавнього Риму, то у той час припинення шлюбу шляхом розлучення розглядалося в якості цивільно-правової угоди між подружжям, що не вимагало спеціальної процедури [8]. При цьому, у країнах, де на засадах римського приватного права формувалась така правова система, як романо-германська, погляди на припинення шлюбних відносин шляхом розлучення, тобто розірвання шлюбу, суттєво відрізнялися. В основному, це було пов'язано з дотриманням у більшості країн Європи католицького віросповідання, тобто дотримання положень

католицького права, відповідно до канонів якого припинення шлюбу шляхом розлучення було та й на сьогодні є неприпустимим. Розірвання шлюбу за життя подружжя, за католицьким правом, може бути реалізовано лише за відповідним рішенням церковних органів. У сучасності, припинення шлюбних відносин, а отже розпад сім'ї, для суспільства вкрай небажано, тому держави й досі вживають заходів щодо контролю процесу розлучення.

Сімейне законодавство більшості країн допускають припинення шлюбних правовідносин шляхом розірвання шлюбу, у судовому порядку при наявності визначених підстав (безнадійний розпад сім'ї; винна поведінка одного з подружжя; тощо) [7, с. 317-320]. Разом з тим, розірвання шлюбу допускається при наявності взаємної згоди подружжя, що не порушує істотних інтересів подружжя чи неповнолітніх дітей. Звідси, звертається увага на договірну теорію шлюбу, на якій ґрунтується розлучення за взаємною згодою. Отже, можливість припинення шлюбних відносин за взаємною згодою подружжя у будь-який час при наявності шлюбного договору (тобто основою шлюбу є договір). Взаємна згода на розлучення, припинення спільного сімейного життя, винна поведінка одного з подружжя, визначаються як підстави припинення шлюбних відносин (розірвання) у цивільному законодавстві Франції.

Припинення шлюбних відносин шляхом розлучення за взаємною згодою подружжя, у окремих зарубіжних країнах поділяють на «розлучення – угоду» та «розлучення – примирення».

Так, «розлучення – угода» передбачає ініціативу обох з подружжя, які можуть звернутись не раніше ніж через пів року після реєстрації шлюбу до суду, який надає подружжю строк для примирення. Якщо по закінченню встановленого судом строку для примирення подружжя підтверджує свою заяву про припинення шлюбних відносин, суд приймає рішення щодо розірвання шлюбу, а у разі якщо підтвердження такої заяви від подружжя не надходить, то вона втрачає силу. Разом з тим, суд має право, у разі якщо дійде висновку, що внаслідок розлучення постраждають інтереси одного з них або інтереси неповнолітніх дітей, відмовити у розлученні.

У випадку «розлучення-примирення», заява подається одним з подружжя, коли інший з подружжя не заперечує і змиряється з таким рішенням. У своїй заяві один з подружжя зазначає причини неможливості продовження шлюбних правовідносин (сімейного життя), а інший з подружжя визнає наявність таких причин і дає згоду на розірвання шлюбу. Разом з тим, до заяви додається проект угоди між подружжям про врегулювання майнових відносин, та умови утримання й виховання дітей, виплати певних компенсацій тощо.

Розлучення шлюбу пов'язане з фактичним припиненням спільного сімейного життя законодавство дозволяє у випадках, коли подружжя протягом тривалого часу (шість років) жили відокремлено, або якщо один з подружжя протягом цього часу страждав захворюванням, через яке відновлення подружнього життя неможливо.

Розірвання шлюбу внаслідок винної поведінки одного з подружжя можливе, якщо мова йде про вчинення ним подружньої зради чи злочину. Винна сторона буде зобов'язана сплатити іншій компенсацію за майнову та моральну шкоду, спричинену розлученням.

В Англії розірвання шлюбу можливе тільки за таких підстав: якщо шлюб визнано безнадійним, тобто якщо мала місце подружня зрада, або якщо поведінка одного з подружжя завдала іншому фізичної чи моральної шкоди та виключає можливість подальшого спільного проживання, або якщо відповідачем залишено сім'ю на строк не менше 2-х років і він не заперечує проти розлучення за бездоганної поведінки іншої сторони (позивача).

Чоловік і жінка, які розлучаються, найчастіше самостійно досягають певних фінансових та інших домовленостей стосовно поділу майна, аліментних зобов'язань тощо та подають відповідну угоду до суду для розгляду. Суд схвалює таку угоду за умови, що вона виключає будь-який обман чи застосування примусу з боку одного з подружжя, її положення є чесними та достатніми, враховують життєві реалії. Схвалення судом такої угоди часто об'єднується з постановою суду про розірвання шлюбу.

У праві Франції, Англії існує так званий інститут сепарації (*separation de corps*, *Separation, seragation*) – як правило, умовне, безстрокове призупинення дії шлюбу судом та одержання дозволу на роздільне проживання чоловіка і дружини. Іншими словами, подружня пара юридично оформляє роздільне проживання. Дійсність шлюбу не припиняється й чоловік і дружина не в змозі укласти іншого шлюбу, однак можуть наставати наслідки іншого характеру: припиняється обов'язок спільного проживання, не виникає режиму спільності на майно, що набувається за час такого роздільного проживання, та ін. В акті суду про встановлення режиму роздільного проживання врегульовуються питання майна та виховання дітей. Обидві сторони протягом цього періоду однаковою мірою відповідають за утримання дітей. Подружжя може обрати законне роздільне проживання як засіб перевірки того, чи є сенс подавати на розлучення. У багатьох випадках сепарація є попередньою стадією розлучення, хоча може закінчуватися й примиренням подружжя та збереженням сім'ї.

Розірвання шлюбу регулюється правом, яке визначає загальні наслідки шлюбу в момент порушення шлюбно-розлучного процесу. В принципі статут розлучення (розірвання шлюбу) слід статуту загальних наслідків шлюбу. Основна колізійна прив'язка при вирішенні питань розлучення - закон

місця розірвання шлюбу, субсидіарні - особистий закон подружжя і закон суду [9, С. 95-99] (ст. 82 Кодексу МПП Болгарії).

Законодавство європейських держав, як правило, не визнає дійсність «приватних розлучень всередині країни» («розлучення по угоді», розлучення «талак» за ісламським правом, «репудіація» – спрощене розлучення за «вказівкою» чоловіка). Визнання таких розлучень можливо у виняткових випадках: «Розірвання шлюбу, здійснене за кордоном шляхом тільки односторонньої заяви чоловіка, не зізнається, за винятком: а) розірвання шлюбу в такій формі відповідає особистим законом чоловіка; б) розірвання дійсно в місці, де воно було здійснено; в) є очевидним, що дружина прямо вираженим або імовірною чином погодилася з розірванням або не заперечувала проти нього» (ст. 58 кн. 10 ЦК Нідерландів).

Як правило, національний законодавець в принципі залишає за собою право не враховувати «особливі» вимоги іноземного права, що пред'являються до розірвання шлюбу: «якщо право громадянства обох подружжя ... вимагає дотримання спеціальних умов для розірвання шлюбу, шлюб повинен розриватися згідно законам республіки Литва, якщо один з подружжя має литовське громадянство чи постійне місце проживання в республіці Литва» (ст. 1.29 ГК Литви). Якщо іноземне право спільного громадянства подружжя забороняє розірвання шлюбу або підкоряє його надмірно суворим умов, застосовується швейцарське право (якщо один з подружжя має крім іноземного ще і швейцарське громадянство або проживає у Швейцарії не менше двох років) (ст. 61.3 Закону про МПП Швейцарії).

Під час обговорення питань медіації при вирішенні спорів, які виникають між подружжям при розірванні шлюбу в країнах ЄС було прийнято рішення про створення мультифункціональних судів, які оцінюють справу і спільно із сторонами (подружжям), виробляють тактику вирішення спорів за допомогою консультації, медіації тощо.

Процедури медіації активно застосовуються для врегулювання спорів, що виникають у процесі розірвання шлюбу. У цій ситуації допомогу посередника або посередників здатна згладити гострі протиріччя між подружжям (колишнім подружжям), виробити оптимальну модель врегулювання взаємних претензій. У вирішенні сімейних конфліктів за допомогою посередництва, останньому віддається перевага перед судовим вирішенням спору.

Діяльність щодо пом'якшення взаємної неприязні подружжя малоефективна в силу особливої природи сімейних відносин. У тих же випадках, коли взаємна неприязнь колишнього подружжя незначна і вони готові вести переговори про подальший розподіл майна, аліментних зобов'язаннях і правах по відношенню до дітей, медіатор може зіграти ключову роль у пом'якшенні наслідків розлучення.

Серед європейських країн багатими традиціями в сфері медіації мають Нідерланди. Основними характеристиками правового регулювання тут є орієнтованість на досягнення консенсусу, демократичність, стимулювання застосування неформальних процедур, несостязательность, прихильність концепції «м'якого права» [11, с. 54-58].

Такий підхід передбачає існування цілого ряду концепцій, рекомендацій, методичних актів, що не мають статусу закону і не потребують беззаперечного дотримання. У цьому випадку законодавець не встановлює для сторін правовідносини жорстких правових рамок, але лише направляє їх поведінку в бажану сторону.

Інших позицій дотримується французьке законодавство. Процедури медіації регулюються в рамках чинного Цивільного процесуального кодексу.

Важливу роль посередництво грає в скандинавських країнах, а також в Іспанії, Італії, Бельгії.

У Німеччині сімейна медіація вважається затребуваною примирної процедури. Чинним законодавством передбачена діяльність медіаторів, що займаються приватною практикою. У вирішенні спорів, пов'язаних з вихованням неповнолітніх дітей при розірванні шлюбу, можуть брати участь державні службовці департаментів у справах молоді [6, с. 59-62].

Аналіз французького законодавства дозволяє зробити висновок, що детально регламентована в законі досудова процедура розлучення (медіація) здатна не тільки «полегшити» процес розірвання шлюбу, але і «пом'якшити» його негативні наслідки як для самого подружжя яке розлучається, так і для суспільства в цілому [11, с. 54-58].

Також вважаємо, що заслугоує на увагу існування у Франції виключно судового порядку розірвання шлюбу, спрямованого на запобігання «необдуманих» розлучень.

Країни з традиційним укладом життя, які відчувають сильний вплив звичаєвого права, використовують історично сформовані соціальні інститути позасудового вирішення конфліктів між подружжям під час процесу розірвання шлюбу.

Австрійський Закон про медіацію прийнятий у 2003 році. За основу було взято законодавство про медіацію у кримінальних справах. До особливостей медіативної процедури в Австрії можна віднести професійний характер діяльності посередника, пріоритет судової медіації перед досудовою, переривання строків позовної давності при зверненні до медіатора [6, с. 59-62].

В Австрії діє Консультативна рада, яка об'єднує державних медіаторів. Як правило, у врегулюванні сімейно-правових спорів беруть участь два медіатора: психолог і юрист.

Відповідно до Закону про шлюб Фінляндії медіація є пріоритетним засобом вирішення сімейно-правових спорів (ст. 20).

Фахівці з сімейної медіації - це державні службовці або приватно-практикуючі особи. Діяльність приватно-практикуючих сімейних медіаторів підлягає обов'язковому ліцензуванню. Як і в розглянутих раніше зарубіжних правових системах, в Фінляндії медіатор при вирішенні конфлікту зобов'язаний, перш за все, враховувати інтереси неповнолітніх дітей.

Відповідно до Закону про сім'ю (1996 р.) в Великобританії суперечки сімейно-правового характеру попередньо вирішуються в обов'язковому порядку медіатором, що мають державну акредитацію.

В Австралії з 2007 року звернення до акредитованих медіаторів обов'язково зі спорів про виховання дітей після розлучення батьків.

Досягнута подружжям, яке розлучається, угода подається на затвердження суду, який проводить процес розірвання шлюбу.

Висновки. Різні правові інститути проходили свій унікальний шлях становлення медіації виходячи з власних правових традицій і соціально-правових інститутів. Посередництво могло розвиватися як під контролем державних органів, так і в середовищі професійних юристів. У тих випадках, коли медіація реалізовувалася державними органами, також можливо було кілька основних варіантів: судова медіація і медіація, що проводиться спеціалізованим державним органом (міністерством, агентством або службою).

Вважаємо, що введення інституту обов'язкової сімейної медіації, відомого ряду країн ЄС, дозволить в деяких випадках зберегти шлюб, а в інших сприятиме «згладжуванню» негативних наслідків розпаду сім'ї як майнового характеру, так і інших, пов'язаних з вихованням та утриманням неповнолітніх дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21. Ст. 135.
4. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) = Code civil des Français (Code Napoléon) / перевод с французского В.Н. Захватаева. 2012. 624 с.
5. Гражданское уложение Германии: Вводный закон к Гражданскому уложению : пер. с нем. / Науч. ред. А.Л. Маковский и др. - науч. изд. М.: Волтерс Клувер, 2004. 816 с.
6. Єлісеєва, Т. С. Зарубіжний досвід правового регулювання процедури альтернативного вирішення спорів. Юридичний світ. 2015. № 6. С. 59-62.
7. Мельниченко О.В. Міжнародні договори в системі сімейного законодавства України та ЄС. Часопис Київського університету права. 2014/4. С. 317-320
8. Підопригора О.А., Харитонов Є. О. Римське право: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 512 с.
9. Радчук О.П. Деякі питання колізійного регулювання шлюбно-сімейних відносин. Порівняльно-аналітичне право. № 4. 2016. С. 95-99.
10. Сафончик О. І. Правові наслідки припинення шлюбно-сімейних правовідносин за законодавством України та країн Єврозоюзу. Часопис цивілістики: наук.-практ. журн. НУ «Одеська юридична академія». Одеса: ПП «Фенікс», 2017. Вип. 24. С. 79-83
11. Шинкар Т.І. Зарубіжний досвід правового забезпечення медіації та можливість його використання в Україні. Наше право. 2016. № 2. С. 54-58.

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy. (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. № 30. 141. [in Ukrainian].
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy (2003, January 16). [The Civil Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy No435-IU*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].
3. Simeinyi kodeks Ukrainy. (2002, January 10). [Family Code of Ukraine]. *Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. № 21. 135. [in Ukrainian].
4. Zahvataeva, V.N. (2012). *Grazhdanskiy kodeks Frantsii (Kodeks Napoleona)*. [French Civil Code (Napoleonic Code)]. *Perevod s frantsuzkogo*. 624. [in Russian].
5. Makovskiy, A.L. (Ed), (2004). *Grazhdanskoe ulozhenie Germanii: Vvodniy zakon k Grazhdanskomu ulozheniyu* [German Civil Code: Introductory Law to the Civil Code]. *Per. s nem.* 816. [in Russian].
6. Yeliseieva, T. S. (2015). *Zarubizhnyi dosvid pravovoho rehuliyuvannya protsedury alternatyvnoho vyrishennia sporiv*. [Foreign experience of legal regulation of alternative dispute resolution procedures]. *Yurydychnyi svit*. № 6. 59-62. [in Ukrainian].
7. Melnychenko, O.V. (2014). *Mizhnarodni dohovory v systemi simeinoho zakonodavstva Ukrainy ta YeS*. [International agreements in the system of family legislation of Ukraine and the EU]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 4. 317-320. [in Ukrainian].
8. Pidopryhora, O.A., & Kharytonov, Ye. O. (2006). *Rymske pravo*. [Roman law]. *Pidruchnyk*. 512. [in Ukrainian].

9. Radchuk, O.P. (2016). Deiaki pytannia koliziihnoho rehuliuвання shliubno-simeinykh vidnosyn. [Some issues of conflict regulation of marital and family relations]. *Porivnialno-analitychne pravo*. № 4. 95-99. [in Ukrainian].

10. Safonchuk, O. I. (2017). Pravovi naslidky prypynennia shliubno-simeinykh pravovidnosyn za zakonodavstvom Ukrainy ta krain Yevrosoiuzu. [Legal consequences of termination of marital and family legal relations according to the legislation of Ukraine and the countries of the European Union]. *Chasopys tsyvilistyky: nauk.-prakt. zhurn. NU «Odeska yurydychna akademiia»*. Vyp. 24. 79–83. [in Ukrainian].

11. Shynkar, T.I. (2016). Zarubizhnyi dosvid pravovoho zabezpechennia mediatsii ta mozhlyvist yoho vykorystannia v Ukraini. [Foreign experience of legal provision of mediation and the possibility of its use in Ukraine]. *Nashe pravo*. № 2. 54–58. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 15.05.2021

УДК 346.9

Кадала Віталій Віталійович,
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри господарського та цивільного права
факультету № 2 Криворізького навчально-наукового інституту Донецького
державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СПОРУ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕДІАЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню питань пов'язаних з господарським судочинством, застосуванням альтернативного захисту, медіації, аналізу ефективності захисту прав суб'єктів господарювання тощо. Діяльність суб'єктів господарювання передбачає постійні зв'язки між собою та з іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Ці зв'язки не завжди є безконфліктними в силу різних обставин. Серед таких обставин можна виділити недобросовісність контрагентів, дію непереборної сили, діяльність органів державної влади тощо. Такі обставини, в свою чергу, викликають поставку неякісних товарів, робіт, послуг, затримку у їх поставці, несвоєчасну оплату, неправомірне використання об'єктів власності, в тому числі інтелектуальної власності тощо. Для розв'язання таких конфліктів чинне законодавство передбачає кілька шляхів, основним з яких є захист прав суб'єктів господарювання у судовому порядку. Разом з тим, цей вид захисту не завжди є прийнятним для сторін в силу тих чи інших факторів. Серед альтернативних видів захисту є досудове врегулювання між сторонами. Розвиток альтернативних видів захисту прав суб'єктів господарювання має відбуватися на підставі Закону України «Про медіацію».

Встановлено, що з появою в правовому полі України нової форми позасудового розв'язання спорів виникли додаткові питання правозастосовного характеру, які пов'язані з певними вадами нового нормативно-правового акту. Вони можуть мати місце при порушенні сторонами укладеної медіаційної угоди, застосуванні відповідальності до медіатора, визначенні статусу окремих осіб процедури медіації тощо. Невизначеність окреслених питань може мати цілу низку негативних наслідків для сторін, що беруть участь у процедурі медіації.

За результатами проведеного дослідження запропоновано внести зміни до проекту Закону України «Про медіацію», а суб'єктам господарювання при зверненні до процедури медіації зважати на наявну недосконалість законодавства, що її врегулює та аналізувати додаткові засоби захисту власних прав та інтересів.

Ключові слова: господарське судочинство, альтернативний захист, медіація, захист прав суб'єктів господарювання, правосуддя

Kadala V. FEATURES OF THE SETTLEMENT OF ECONOMIC DISPUTE WITH THE HELP OF MEDIATION

The article is devoted to the study of issues related to economic litigation, the use of alternative protection, mediation, analysis of the effectiveness of the protection of the rights of economic entities, etc. The activity of business entities involves constant connections between themselves and with other participants in relations in the sphere of business. These connections are not always conflict-free due to various circumstances. Among such circumstances, it is possible to single out the bad faith of counterparties, the action of force majeure, the activities of state authorities, etc. Such circumstances, in turn, cause delivery of low-quality goods, works, services, delay in their delivery, untimely payment, improper use of property objects, including intellectual property, etc. In order to resolve such conflicts, the current legislation provides for several ways, the main of which is the protection of the rights of business entities in court. However, this type of protection is not always acceptable for the parties due to certain aspects. Among the alternative types of protection is a pre-trial settlement between the parties. The development of alternative types of protection of the rights of business entities takes place thanks to the future Law of Ukraine "On Mediation".

It was established that with the appearance of a new form of out-of-court dispute resolution in the legal field of Ukraine, additional issues of a law enforcement nature arose, which are related to certain defects of the new legal act. They can take place in case of violation of the mediation agreement concluded by the parties, application of responsibility to the mediator, determined by the status of individuals of the mediation procedure, etc. The uncertainty of the outlined issues can have a number of negative consequences for the parties participating in the mediation procedure.

Based on the results of the research, it is proposed to make changes to the project of the Law of Ukraine "On Mediation", and when applying for the mediation procedure, business entities should take into account the existing imperfection